

PROGRAM
WYCHOWAWCZO – PROFILAKTYCZNY
na rok szkolny 2023/2024

Uchwalony przez Radę Rodziców 29 września 2023 r.

WSTĘP

Program Wychowawczo-Profilaktyczny realizowany w Szkole Podstawowej nr 4 w Bolesławcu opiera się na hierarchii wartości przyjętych przez radę pedagogiczną, radę rodziców i samorząd uczniowski. Treści szkolnego Programu Wychowawczo-Profilaktycznego są spójne ze statutem szkoły oraz Wewnątrzszkolnymi Zasadami Oceniania. Opracowany Program Wychowawczo-Profilaktyczny jest zbiorem działań, które mają za zadanie wspomagać i kształtować prawidłowy rozwój dzieci i młodzieży w wieku szkolnym przy założeniu, że wychowanie jest procesem realizowanym w rodzinie i szkole. Do realizacji działań wychowawczych i profilaktycznych szkoła uwzględnia wolę rodziny i kierunki polityki oświatowej państwa. Działania profilaktyczne nabierają szczególnej wagi wśród młodzieży w wieku 10-15 lat, w którym to okresie dokonuje się wiele intensywnych, jakościowych zmian w osobowości człowieka. Jest to czas podatny na zakłócenia i podejmowanie zachowań ryzykownych. Zadaniem szkoły jest prowadzenie ciągłej ewaluacji wskazanych zjawisk poprzez gromadzenie i przetrzymywanie dokumentacji badawczej, wywiadów wychowawczych oraz informacji na temat warunków społecznych i materialnych danej rodziny. Cechy jednostki i środowiska, które sprzyjają podejmowaniu zachowań ryzykownych nazywamy czynnikami ryzyka.

Zdajemy sobie również sprawę, że poza już wskazanymi czynnikami indywidualnymi i społecznymi na jakość życia oraz sukces edukacyjny szkoły mają wpływ poszczególne **czynniki ryzyka tj.:**

- kryzys autorytetów,
- łatwość zdobycia substancji psychoaktywnych i brak wiedzy na temat szkodliwości zażywania substancji zakazanych oraz skutków ich przyjmowania,
- wczesna inicjacja zachowań ryzykownych,
- naciski środowiska rówieśniczego na zachowania społecznie nieakceptowane,
- konflikty rówieśnicze i/lub środowisko, w którym zaburzone jest poczucie bezpieczeństwa, brak wsparcia, zainteresowania w rodzinie lub istnienie niewłaściwych wzorców rodzinnych,
- niekontrolowane przyswajanie wzorców czerpanych z mediów tj. telewizja, Internet,
- niepowodzenia edukacyjne,
- stres i brak zdolności do kompensowania stresu, brak nawyku aktywnego odpoczynku,
- zbyt duże obciążenie obowiązkami edukacyjnymi – mnogość „obowiązkowych” zajęć fakultatywnych,
- brak celów życiowych,
- nieprzestrzeganie norm dotyczących higieny pracy i higieny osobistej, itp.

Czynniki zwiększające odporność człowieka to **czynniki chroniące**. Czynniki chroniące (wg Mastena, Besta, Garmesa):

- stała opieka sprawowana przez kompetentną osobę dorosłą,
- zdolności umożliwiające dobre wyniki w nauce,
- umiejętności rozwiązywania problemów,
- wrażliwość społeczna,
- poczucie własnej skuteczności.

Na zlecenie Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) australijscy specjaliści dokonali przeglądu kilkudziesięciu znaczących badań nad czynnikami ryzyka i chroniącymi przed problemowymi zachowaniami i zaburzeniami w obszarze zdrowia psychicznego u dzieci. Oprócz czynników ryzyka w WHO stworzono również **listę głównych czynników chroniących**, które potencjalnie wpływają na prawidłowy rozwój w obszarze zdrowia psychicznego, szczególnie u dzieci, związanych ze szkołą. Należą do nich:

- poczucie przynależności;
- pozytywny klimat szkoły i prospołecznie nastawiona grupa rówieśnicza;
- wymaganie od uczniów odpowiedzialności i udzielania sobie wzajemnej pomocy;
- okazje do przeżycia sukcesu i rozpoznawania własnych osiągnięć;
- zdecydowany brak akceptacji przez szkołę dla przemocy.

Identyfikacja najważniejszych czynników chroniących umożliwiła stworzenie portretu zdrowej, bezpiecznej szkoły wspierającej proces budowania odporności u dzieci. Ten pozytywny portret stanowi wzorzec, ale jednocześnie wskazuje **kierunek działań wychowawczych, profilaktycznych**, które należy podjąć.

Zdrowa i bezpieczna szkoła – to szkoła, która zapewnia uczniom:

- wysokie oczekiwania, standardy, przy równoczesnym udzielaniu wsparcia uczniom i ich rodzicom przez nauczycieli i pozostały personel szkoły;
- możliwość budowania przyjaznych relacji z kolegami;
- dobrą atmosferę, ogólny etos i eksponowane wartości;
- zasady i brak zgody na jakiegokolwiek formy przemocy;
- możliwość zdobywania pozytywnych doświadczeń i osiągnięcia sukcesów w ważnych zadaniach oraz podejmowania odpowiedzialności;
- poczucie ładu i porządku w otoczeniu;
- możliwość uczestniczenia w zajęciach pozalekcyjnych.

Działania profilaktyczne powinny być **nakierowane na osłabienie czynników ryzyka i wzmacnianie czynników chroniących**. Wg Z. Gasia profilaktyka to wspomaganie radzenia sobie z trudnościami, ograniczenie czynnika zagrażającego, wzmacnianie czynników, które sprzyjają rozwojowi.

Proponowany przez nas Program Wychowawczo-Profilaktyczny składa się z kilku części, a każda z nich ma na celu zapobieganie pojawianiu się bądź ograniczenie występowania czynników ryzyka. Celem prowadzonych działań wychowawczo-profilaktycznych jest dostarczenie narzędzi, które wzmocnią poczynania szkoły, a w konsekwencji doprowadzą do osiągnięcia sukcesu na wybranym polu. Z tego powodu przedstawione działania zgodne są ze standardami kompetencji w procesie kształcenia w zakresie zdrowia publicznego, które zostały określone w 1999 roku przez Międzynarodową Organizację Zdrowia (WHO). Zapis informuje, że jednym z celów działalności jest praca ze społecznością i dla społeczności. W przypadku **społeczności szkolnej** należy do niej zaliczyć wszystkie jednostki, które mają swój wkład w procesie edukacyjnym tj. **uczniowie, nauczyciele, wychowawcy, dyrektorzy, pozostali pracownicy szkolni, rodzice, opiekunowie dzieci oraz organizacje lokalne**. Wszystkie wymienione jednostki stanowią niezastąpione ogniwo w procesie edukacyjnym i z tego powodu zostały wcielone w działania prewencyjne proponowane szkole Program profilaktyczno- wychowawczy został podzielony na **działy**:

- Dział 1. Budowanie pewności siebie i kształtowanie zaradności życiowej,
- Dział 2. Budowanie świadomości i przynależności narodowej, wychowanie do wartości,
- Dział 3. Bezpieczeństwo w społeczności szkolnej i trudności w nawiązywaniu kontaktów rówieśniczych,
- Dział 4. Bezpieczne i odpowiedzialne korzystanie z zasobów dostępnych w sieci,
- Dział 5. Zachowania ryzykowne - uzależnienia,
- Dział 6. Zachowania ryzykowne – autoagresja.

Proponowane w Programie Wychowawczo- Profilaktycznym działania mają charakter wychowawczy i profilaktyczny.

Działalność wychowawcza szkoły ma na celu kształtowanie osobowości młodego człowieka, jego postaw, zachowań oraz cech niezbędnych w życiu społecznym. Naszym celem jest przygotowanie ucznia do samodzielnego, poprawnego nawiązywania stosunków międzyludzkich, kształtowania długoterminowych relacji z innymi ludźmi, zachowania etycznego, moralnego i akceptowanego przez społeczność, w której żyje. Ważna jest świadomość oraz istnienie głębokich, skłaniających do refleksji wartości młodego człowieka. Działalność wychowawcza polega na prowadzeniu działań z zakresu promocji zdrowia oraz wspomaganie ucznia i wychowanka w jego rozwoju ukierunkowanym na osiągnięcie pełnej dojrzałości w sferze:

- 1) fizycznej – ukierunkowanej na zdobycie przez ucznia i wychowanka wiedzy i umiejętności, pozwalających na prowadzenie zdrowego stylu życia i podejmowania zachowań prozdrowotnych;
- 2) psychicznej – ukierunkowanej na zbudowanie równowagi i harmonii psychicznej, ukształtowanie postaw sprzyjających wzmacnianiu zdrowia własnego i innych ludzi, kształtowanie środowiska sprzyjającego rozwojowi zdrowia, osiągnięcie właściwego stosunku do świata, poczucia siły, chęci do życia i witalności;

- 3) społecznej – ukierunkowanej na kształtowanie postawy otwartości w życiu społecznym, opartej na umiejętności samodzielnej analizy wzorów i norm społecznych oraz ćwiczeniu umiejętności wypełniania ról społecznych;
- 4) aksjologicznej – ukierunkowanej na zdobycie konstruktywnego i stabilnego systemu wartości, w tym docenienie znaczenia zdrowia oraz poczucia sensu istnienia.

Działalność profilaktyczna w szkole polega na realizowaniu działań z zakresu:

- 1) profilaktyki uniwersalnej – pierwszy poziom – skierowanej do wszystkich uczniów i nauczycieli. Jej celem jest budowanie zdrowych i trwałych relacji w obrębie szkolnej społeczności, m. in. poprzez szkolenie nauczycieli i innych pracowników w zakresie pedagogiczno -wychowawczym, ustalenie określonych zasad postępowania, niezgodę na przemoc, dbanie o dobre relacje, wzmacnianie odporności uczniów (np. poprzez warsztaty radzenia sobie ze stresem) i podnoszenie ich samooceny czy wyraźne wskazanie osoby, do której można udać się po pomoc;
- 2) profilaktyki selektywnej – drugi poziom – działania skupione są na osobach z grupy zwiększonego ryzyka (np. uczniach z problemami zdrowotnymi, ekonomicznymi, rodzinnymi, z trudnościami w nauce). Zadaniem szkoły i pracowników jest określenie potrzeb i trudności uczniów z grupy ryzyka oraz wsparciu ich w przezwyciężeniu trudności, m.in. poprzez działania włączające ich do grupy rówieśniczej czy pomagające w nauce. Ważnym czynnikiem jest włączenie rodziców/ opiekunów uczniów do pracy oraz wspólne rozwiązywanie napotykaných trudności;
- 3) profilaktyki wskazującej – trzeci poziom – działanie skupiają się na osobach z grupy wysokiego ryzyka. Profilaktyka wskazująca zawiera w swoich działaniach również te wynikające z działań drugiego poziomu. Pracownicy szkoły powinni w bardzo dyskretni i nieustannie obserwować ucznia, zapewnić mu opiekę szkolnego specjalisty oraz współpracować z rodzicami w zakresie zapewnienia mu stałej specjalistycznej opieki.

Zasady ewaluacji programu wychowawczo-profilaktycznego

Ewaluacja programu polega na systematycznym gromadzeniu informacji na temat prowadzonych działań, w celu ich modyfikacji i podnoszenia skuteczności programu wychowawczo-profilaktycznego. Ewaluacja przeprowadzana będzie poprzez:

- 1) obserwację zachowań uczniów i zachodzących w tym zakresie zmian,
- 2) analizę dokumentacji,
- 3) przeprowadzanie ankiet wśród uczniów, rodziców, nauczycieli, pracowników niepedagogicznych
- 4) rozmowy z rodzicami,
- 5) wymianę spostrzeżeń w zespołach wychowawców i nauczycieli.

Ewaluacja programu przeprowadzana będzie przez zespół ds. ewaluacji programu wychowawczo-profilaktycznego powołany przez dyrektora. Zadaniem zespołu jest opracowanie planu ewaluacji, organizacja badań oraz opracowanie wyników. Z wynikami prac zespołu zostanie zapoznana rada pedagogiczna i rada rodziców.

W treściach Programu Wychowawczo-Profilaktycznego zostały uwzględnione kierunki polityki oświatowej państwa na rok szkolny 2023/2024 dotyczących szkół podstawowych

1. Kontynuacja działań na rzecz szerszego udostępnienia kanonu i założeń edukacji klasycznej oraz sięgania do dziedzictwa cywilizacyjnego Europy, w tym wsparcie powrotu do szkół języka łacińskiego jako drugiego języka obcego.
2. Wspomaganie wychowawczej roli rodziny poprzez pomoc w kształtowaniu u wychowanków i uczniów stałych sprawności w czynieniu dobra, rzetelną diagnozę potrzeb rozwojowych dzieci i młodzieży, realizację adekwatnego programu wychowawczo-profilaktycznego oraz zajęć wychowania do życia w rodzinie.
3. Podnoszenie jakości wsparcia dla dzieci, uczniów i rodzin udzielanego w systemie oświaty poprzez rozwijanie współpracy wewnątrz- i międzyszkolnej, a także z podmiotami działającymi w innych sektorach, w tym w zakresie wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci i wsparcia rodziny.
4. Wspieranie nauczycieli w podejmowaniu inicjatyw/działań w zakresie zachęcania i wspierania uczniów do rozwijania ich aktywności fizycznej.
5. Wspieranie rozwoju umiejętności cyfrowych uczniów i nauczycieli, ze szczególnym uwzględnieniem bezpiecznego poruszania się w sieci oraz krytycznej analizy informacji dostępnych w Internecie. Poprawne metodycznie wykorzystywanie przez nauczycieli narzędzi i materiałów dostępnych w sieci, w szczególności opartych na sztucznej inteligencji.

„Sztuka jest obecnie dla nas pewnego rodzaju orężem w ręku: oddzielać sztuki od miłości Ojczyzny nie wolno!”

Jan Matejko

MISJA I WIZJA SZKOŁY ORAZ MODEL ABSOLWENTA

Misją szkoły jest:

- 1) Kształcenie umożliwiające uczniom wszechstronny rozwój zdolności i talentów.
- 2) Rozbudzanie ciekawości do podejmowania różnorodnych twórczych inicjatyw i uczenie obiektywnej oceny własnych działań.
- 3) Kształtowanie odpowiedzialności za podjęte działania i przyjęte na siebie obowiązki.
- 4) Rozwijanie umiejętności pracy w zespole w poszanowaniu prawa do odmienności myśli i poglądów.
- 5) Zachęcanie do podejmowania bezinteresownych działań na rzecz innych.
- 6) Współpraca nauczycieli w kształtowaniu kompetencji kluczowych.

Wizja szkoły:

- 1) Szkoła jest wspólnotą uczniów, rodziców i nauczycieli, która czerpie wzorce z kultury, historii narodu, jak również z twórczości i patriotycznej postawy patrona - Jana Matejki.
- 2) Uczniowie, rodzice i pracownicy szkoły mają poczucie wspólnej tożsamości i wspólnych celów. Uczniowie czują się szanowani jako jednostki mające własne talenty, zainteresowania i potrzeby. Są zachęceni do poznania i zrozumienia samych siebie, swoich wartości, dążeń, a także swoich lęków i obaw.
- 3) Szkoła dostrzega talenty i wskazuje ścieżki do ich rozwoju.
- 4) W szkole panuje życzliwa atmosfera, oparta na kulturze osobistej, wzajemnym szacunku, akceptacji, pomocy i współdziałaniu.
- 5) Szkoła aktywnie włącza się do działań na rzecz społeczności lokalnej;
- 6) Szkoła podejmuje działania na rzecz współpracy ze szkołami z innych krajów;
- 7) Uczniowie naszej szkoły osiągają sukcesy na miarę swoich możliwości, uczą się żyć w środowisku i dla środowiska, są wrażliwi na dobro, prawdę i piękno, działają na rzecz innych, propagując ideę wolontariatu.

Model absolwenta

Uczeń Szkoły Podstawowej nr 4 im. Jana Matejki w Bolesławcu:

- 1) Jest patriotą, zna i pielęgnuje tradycję i kulturę szkoły, regionu i własnego narodu;
- 2) Jest przygotowany do nauki na dalszym etapie kształcenia;
- 3) Potrafi samodzielnie podejmować decyzje i ponosić ich konsekwencje;
- 4) Czerpie radość z nauki i rozumie wartość uczenia się;
- 5) Potrafi krytycznie i twórczo korzystać z różnych źródeł wiedzy i wykorzystywać swoją wiedzę w różnych sytuacjach życiowych, adekwatnie do zaistniałych potrzeb;
- 6) Jest pozytywnie nastawiony do siebie i innych, empatyczny, tolerancyjny;
- 7) Dbą o własne zdrowie psychiczne i fizyczne oraz bezpieczeństwo swoje i innych;
- 8) Jest wrażliwy na krzywdę innych, bezinteresownie angażuje się w pomoc;
- 9) Odnacza się kulturą osobistą wyrażającą się w postawie, języku, wyglądzie zewnętrznym i dbałości o estetykę otoczenia;
- 10) Szanuje odmiennosc poglądów i religii.

DZIAŁ 1.

BUDOWANIE PEWNOŚCI SIEBIE I KSZTAŁTOWANIE ZARADNOŚCI ŻYCIOWEJ

Cele:

- budowanie świadomości samego siebie i realnych aspiracji życiowych.
- rozwijanie zainteresowań, uzdolnień i poszerzanie oferty zajęć rozwijających zainteresowania,
- odnajdywanie swoich mocnych stron i uczenie asertywności,
- zaznajamianie uczniów z pojęciem tolerancji,
- uczenie podejmowania właściwych decyzji.
- uczenie sposobów radzenia sobie z sytuacjami trudnymi, stresowymi i wskazywanie pozytywnych wzorców zachowań,

Zadanie	Sposób realizacji	Odpowiedzialni	Termin
Zajęcia integracyjne	- zajęcia integracyjne we wszystkich klasach I- VIII ze szczególnym uwzględnieniem klas pierwszych i czwartych; - omówienie i przestrzeganie zasad klasowych i szkolnych;	Wychowawcy klas pierwszych i czwartych Wychowawcy klas	wrzesień
Poznanie siebie i koncentrowanie się na odkrywaniu własnych zdolności, wzmacnianie poczucia własnej wartości	- zajęcia, których celem jest poznanie swoich mocnych stron, zainteresowań, sprawności fizycznej; - prezentacja swoich zainteresowań na stronie internetowej szkoły, - udział uczniów w zajęciach dodatkowych; - korzystanie z zasobów szkolnych „Laboratoriów przyszłości.	Wychowawcy klas/pedagog Prowadzący zajęcia	cały rok
Podnoszenie kompetencji społecznych	- sposoby skutecznej komunikacji; - umiejętność współpracy, pomocy innym i korzystania z pomocy; - radzenia sobie ze stresem - radzenie sobie ze złością – warsztaty	Wychowawcy nauczyciele przedmiotów pedagog nauczyciele specjaliści	cały rok
Wdrażanie do zauważania potrzeb uczniów i osób niepełnosprawnych	- praca nad integracją społeczności klasowej oraz akceptacji uczniów o specjalnych potrzebach – powierzanie im funkcji asystentów; - kształtowanie postaw tolerancji (pogadanki, warsztaty, filmy)	Wszyscy nauczyciele pedagog specjalny	cały rok
Kształtowanie postaw związanych z ekologią	- zwiększanie świadomości dotyczącej ochrony przyrody, postawy proekologiczne' - udział w konkursach o tematyce związanej z ekologią: „Woda, źródło życia”, „Ze smogiem wygramy, gdy o czyste powietrze sami zadbamy”, „Las bliżej nas” - udział w akcjach „Sprzątanie Świata”	nauczyciele	cały rok
Wymiana doświadczeń między nauczycielami	- dyskusje, wymiana doświadczeń; - podnoszenie kwalifikacji w zakresie kompetencji społecznych;	wszyscy nauczyciele	cały rok
Nawiązanie odpowiednich relacji z rodzicami oraz zaangażowanie rodziców do udziału w życiu klasy i szkoły	- wspólne działania przy realizacji zadań; - współpraca z Radą Rodziców	wychowawcy klas i inni nauczyciele	cały rok

DZIAŁ 2

BUDOWANIE ŚWIADOMOŚCI I PRZYNALEŻNOŚCI NARODOWEJ, WYCHOWANIE DO WARTOŚCI

Cele:

- kształtowanie świadomości obywatelskiej,
- rozwijanie postaw prospołecznych oraz dbanie o wspólne dobro,
- zachęcanie do aktywnego udziału w życiu rodzinnym, społeczności szkolnej, lokalnej i państwowej,

- dbałość o używanie poprawnej polszczyzny,
- wykazywanie szacunku do symboli narodowych i lokalnych tj. hymn kraju, godło, flaga oraz dbanie o krzewienie innych symboli, wartości i tradycji narodowych,
- pielęgnowanie tradycji narodowych,
- uczenie wykazywania właściwej postawy podczas obchodów państwowych i szkolnych,
- poszerzanie wiedzy o historii miasta, regionu, jego kulturze i sztuce itp.
- gotowość do świadomego i odpowiedzialnego wybierania wartości i odpowiadania za nie,
- kształtowanie postaw ukierunkowanych na prawdę, dobro i piękno, uzdalniających do odpowiedzialnych decyzji.
- działanie na rzecz szerszego udostępnienia kanonu i założeń edukacji klasycznej oraz sięgania do dziedzictwa cywilizacyjnego Europy.

Pamiętamy, że nikt nie rodzi się patriotą. Przekazywanie treści patriotycznych jest zadaniem i obowiązkiem stawianym przed każdym nauczycielem, bez względu na jego prywatne przekonania polityczne czy wiarę.

Zadanie	Sposób realizacji	Odpowiedzialny	Termin
Podtrzymywanie tradycji szkoły.	- poznajemy patrona szkoły J. Matejkę oraz jego twórczość. - poznajemy morskie tradycje „Czwórki”. Zwiedzamy Szkolne Muzeum Morskie. - aktywny udział w życiu szkoły.	nauczyciele	cały rok szkolny
Uświadomienie istoty przynależności do narodu	- godziny wychowawcze, spotkania (np. Sybiracy), filmy edukacyjne - udział uczniów w konkursach plastycznych, literackich, historycznych organizowanych w związku z obchodami rocznicy Odzyskania Niepodległości. - uroczystości: Dzień Edukacji Narodowej, Święto Odzyskania Niepodległości, Święto Konstytucji 3 Maja, Dzień Flagi. - poznawanie na lekcjach historii, języka polskiego, lekcjach wychowawczych postaci, które wniosły znaczący wkład w nasze dziedzictwo narodowe (prawda, dobro, piękno) - nauka sentencji w języku łacińskim na lekcjach historii, języka polskiego - wprowadzenie wybranych nazw łacińskich roślin i zwierząt na lekcjach przyrody	Wychowawcy klas, nauczyciele nauczyciele historii, języka polskiego, nauczyciel przyrody	cały rok szkolny
Poznanie historii lokalnej społeczności.	- wycieczki do muzeum i miejsc związanych z historią bolesławian. - poznajemy nasze miasto i jego historię.	Wychowawcy, nauczyciele	cały rok
Nawiązanie stałej współpracy z rodzicami/ opiekunami uczniów. Angażowanie rodziców i opiekunów w pracę na rzecz szkoły.	- zebrania z rodzicami. - wspólne organizowanie imprez szkolnych. - udział rodziców w apelach/uroczystościach klasowych i szkolnych związanych z kształtowaniem postaw patriotycznych. - udział szkoły w konkursie pieśni patriotycznych - wspólne działania mające na celu podniesienie kultury osobistej uczniów i dbanie o poprawność języka.	nauczyciele i wychowawcy/ rodzice	Według potrzeb
Wprowadzenie w dziedzictwo cywilizacyjne Europy.	- obchody Dnia Języków Obcych, - włączanie w społeczność szkolną uczniów przybyłych z innych krajów (udział w uroczystościach szkolnych, - korzystanie z doświadczeń i wiedzy uczniów cudzoziemskich (zwyczaje, tradycje z krajów, w których uczniowie wcześniej pobierali naukę)	nauczyciele i wychowawcy/ rodzice	maj 2023

DZIAŁ 3 BEZPIECZEŃSTWO W SPOŁECZNOŚCI SZKOLNEJ I TRUDNOŚCI W NAWIĄZYWANIU KONTAKTÓW RÓWIEŚNICZYCH

BEZPIECZEŃSTWO W SPOŁECZNOŚCI SZKOLNEJ I TRUDNOŚCI W NAWIĄZYWANIU KONTAKTÓW RÓWIEŚNICZYCH

Cele:

- poprawa stanu bezpieczeństwa na terenie szkoły, w jej obrębie i poza nią,
- wspomaganie rozwoju emocjonalnego, intelektualnego i zdrowotnego uczniów,
- intensyfikacja wspólnych (przy współpracy rodziców i nauczycieli) działań wychowawczych,
- budowanie schematów reagowania w sytuacjach kryzysowych,
- przedstawienie bądź przypomnienie panujących w szkole zasad i norm postępowania,
- budowanie poczucia bezpieczeństwa, wzmocnianie postaw empatii i zaufania,
- dbanie o zdrowie: promowanie zasad zdrowego odżywiania oraz nawyków higieny osobistej,
- kształtowanie umiejętności rozwiązywania konfliktów poprzez mediację,
- doskonalenie kompetencji nauczycieli do pracy z uczniami przybyłymi z zagranicy, w szczególności z Ukrainy

Zadanie	Sposób realizacji	Odpowiedzialni	Termin
Poprawa stanu bezpieczeństwa na terenie szkoły, w jej obrębie i poza nią.	<ul style="list-style-type: none"> - zapoznanie / przypomnienie uczniom, nauczycielom oraz rodzicom/opiekunom uczniów zasad i reguł bezpieczeństwa obowiązujących na terenie szkoły. - pogadanki na godzinach wychowawczych na temat bezpiecznych zachowań na co dzień. - aktywne prowadzenie dyżurów przez nauczycieli na terenie szkoły - szkolenia BHP dla pracowników szkoły - prowadzenie prac remontowych, instalacji niezbędnych sprzętów i montowanie usprawnień - badanie ewaluacyjne, interpretacja wyników oraz dobranie odpowiednich działań profilaktyczno – wychowawczych. 	dyrektor szkoły, pracownik BHP, dyrektor wychowawcy, kierownik ds. gospodarczych, pedagog	cały rok, według potrzeb styczeń i maj
Kreowanie zdrowego, bezpiecznego i przyjaznego środowiska.	<ul style="list-style-type: none"> - uświadamianie uczniom zagrożeń wynikających z kontaktów osobistych lub wirtualnych z osobami starszymi, obcymi bez wiedzy i zgody dorosłych. - propagowanie rywalizacji na zasadach „fair play”. - warsztaty dla młodzieży dotyczące rozwiązywania konfliktów za pomocą mediacji - rozwiązywanie konfliktów wśród uczniów poprzez mediację. - szkolny klub mediatora. 	nauczyciele, rodzice, pedagogzy, policja psycholog Martyna Stec opiekun klubu mediatora	cały rok październik cały rok
Promowanie zdrowego i aktywnego stylu życia wśród dzieci i młodzieży	<ul style="list-style-type: none"> - akcja "Dzień Sportu i Zdrowia". - tematyka prozdrowotna realizowana zajęciach lekcyjnych: zasady zdrowego odżywiania się, - dbanie o higienę ciała i umysłu, - umiejętnie korzystamy z urządzeń sanitarnych, zdrowy styl życia, - higiena fizyczna i psychiczna w okresie dojrzewania. - organizowanie zajęć pozalekcyjnych, konkursów, zawodów sportowych, wycieczek, promowanie turystyki. 	SU, nauczyciele wychowawcy, nauczyciele przyrody, biologii, techniki nauczyciele wdż	cały rok

Zaznajomienie uczniów z praktyczną formą pierwszej pomocy	<ul style="list-style-type: none"> - nauka udzielania pomocy przedmedycznej. - zajęcia Pierwszej Pomocy (zajęcia EDB) udział w konkursach Pierwszej Pomocy - spotkania z ratownikiem medycznym, WOPR, Strażą Pożarną, Policja - procedury szkolne dotyczące bezpieczeństwa. 	nauczyciele dyrektor inspektor BHP pielęgniarka	cały rok
Zapobieganie problemom i zachowaniom problemowym u dzieci	<ul style="list-style-type: none"> - zapoznanie uczniów z regulaminami, zasadami, procedurami obowiązującymi na terenie szkoły, kontrakty klasowe. - status ucznia w klasie (badanie socjometryczne), wyniki, analiza, wnioski do pracy - badanie poczucia bezpieczeństwa – ankieta badanie samopoczucia ucznia w klasach 6-8, - wzmocnienie więzi w klasie poprzez stosowanie odpowiednich metod – Złota piątka (wg J. Pyżalskiego) - uczenie umiejętności radzenia sobie z emocjami, - kształtowanie poprawnej komunikacji, - eliminowanie wulgaryzmów, agresji słownej uczenie empatii i tolerancji, nauka odmawiania. - wzmacnianie samooceny u uczniów poprzez odkrywanie swoich mocnych stron - zajęcia realizowane w ramach wdż: dzieci maltretowane i molestowane - problemy przemocy obcym wstęp wzbroniony! (intymność fizyczna i psychiczna - prawo do prywatności) - zawieranie kontraktów z uczniami dopuszczającymi się zachowań agresywnych, praca ze sprawcą i ofiarą przemocy - spotkania z przedstawicielami służb mundurowych – uświadomienie odpowiedzialności karnej nieletnich - kształtowanie wspierającego środowiska szkolnego, promowanie zachowań fair play, pracy wolontaryjnej 	wychowawcy wychowawcy/pedagog pedagodzy specjalni wychowawcy/ pedagog	IX wrzesień i listopad
Zapobieganie niepowodzeniom szkolnym	<ul style="list-style-type: none"> - diagnoza pedagogiczna uczniów (obserwacje, diagnoza osiągnięć, wywiad z rodzicami) - zapoznanie z technikami uczenia się - wzbudzanie motywacji do nauki poprzez stosowanie różnorodnych metod nauczania uświadamianie celowości nauki. - stosowanie indywidualizacji i wielopoziomowości nauczania - wprowadzanie innowacji pedagogicznych - kierowanie uczniów do poradni ppp - udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej 	wychowawcy nauczyciele pedagodzy	Cały rok
Doskonalenie kompetencji nauczycieli do pracy z uczniami przybyłymi z zagranicy, w szczególności z Ukrainy	<ul style="list-style-type: none"> - realizacja programów integracyjnych, służących rozwiązywaniu konfliktów (zależnie od potrzeb klasy) - udział nauczycieli w szkoleniach i warsztatach dotyczących nauki podstaw języka ukraińskiego, oraz dotyczących kryzysów psychicznych 	wychowawcy nauczyciele nauczyciele, specjaliści dyrektor	cały rok
Rozwiązywanie kryzysów rozwojowych i życiowych dzieci i młodzieży	<ul style="list-style-type: none"> - Pracownicy szkoły okazują wsparcie w trudnych sytuacjach (rozmowy z wychowawcą, pedagogiem szkolnych, psychologiem szkolnym. - Współpraca z Poradnią Psychologiczno- Pedagogiczną, Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej, Sądem Rodzinnym, Strażą Miejską, Policją, wnioskowanie o założenie "Niebieskiej Karty" dla rodzin stosujących przemoc. - Kierowanie spraw do Sadu Rodzinnego z prośbą wglądu w sytuację rodziny. 	nauczyciele wychowawcy pedagog dyrektor	w miarę potrzeb

DZIAŁ 4 BEZPIECZNE I ODPOWIEDZIALNE KORZYSTANIE Z ZASOBÓW SIECI

Cele:

- wdrażanie do bezpiecznego i odpowiedzialnego korzystania z sieci,
- uświadomienie zagrożeń wynikających z przebywania w sieci -w tym zapobieganie cyberprzemocy,
- nabycie umiejętności świadomego korzystania ze środków masowego przekazu,
- zwiększenie czujności rodziców na wszelkie niebezpieczeństwa wynikające z korzystania z mediów,
- rozwijanie umiejętności metodycznych nauczycieli w zakresie prawidłowego i skutecznego wykorzystywania technologii informacyjno-komunikacyjnych w procesach edukacyjnych.
- kształtowanie krytycznego podejścia do treści publikowanych w Internecie i mediach społecznościowych.

Zadanie	Sposób realizacji	Odpowiedzialni	Termin
Promowanie bezpiecznego korzystania z Internetu	<ul style="list-style-type: none"> - zapoznanie uczniów z zaletami i wadami korzystania nowych mediów (analiza reklam telewizyjnych i w Internecie, reklamy w gazetach). - przekierowanie zainteresowań komputerowych uczniów na twórcze i kreatywne zajęcia z użyciem programów komputerowych. - przygotowanie przez uczniów prezentacji np. „Nie bądź niewolnikiem telewizji i komputera- wybierz wolność i czyste powietrze. 	wychowawcy nauczyciele informatyki nauczyciele wychowania fizycznego	Według planów wychowawczych
Kształtowanie umiejętności zachowania się w sytuacji zagrożenia- uczenie reagowania na zjawiska cyberprzemocy	<ul style="list-style-type: none"> - tematyka godzin wychowawczych, zajęć komputerowych, - spotkania z policjantem/Strażą Miejską. - wyrabianie nawyku mówienia „nie” w sytuacjach zagrażających dziecku, zachęcanie do szukania pomocy wśród dorosłych. - organizacja klasowych i szkolnych konkursów związanych z tematyką bezpieczeństwa w sieci (konkurs plastyczny na plakat, na spot reklamowy wskazujący na zagrożenia w sieci). - udział w projekcie „Szkoła odpowiedzialna cyfrowo”- informacje dla uczniów. 	wychowawcy klas pedagogzy nauczyciele plastyki nauczyciele informatyki	według planów wychowawczych cały rok
Edukacja rodziców- uczulenie na problem cyberprzemocy wśród dzieci	<ul style="list-style-type: none"> - przekazanie informacji na temat zasad bezpiecznego korzystania z sieci oraz niebezpieczeństw z nimi związanych (zebrania klasowe). - przygotowanie informacji na temat bezpiecznego korzystania z sieci (przydatne linki na stronie szkoły). - indywidualne kontakty rodziców z wychowawcą oraz pedagogami - udział w projekcie „Szkoła odpowiedzialna cyfrowo”- informacje dla rodziców. - szkolenie dla rodziców „Nie dla cyberprzemocy” 	wychowawcy pedagogzy nauczyciele informatyki	cały rok
Podnoszenie kompetencji nauczycieli w tematyce bezpiecznego korzystania z mediów	<ul style="list-style-type: none"> - szkolenia rady pedagogicznej - udział nauczycieli w formach doskonalenia na temat radzenia sobie z cyberprzemocą - udział w projekcie „Szkoła odpowiedzialna cyfrowo” - warsztaty dla nauczycieli z zakresu wykorzystania technologii informatycznej w pracy nauczyciela 	dyrektor nauczyciele	w ciągu roku szkolnego

DZIAŁ 5 ZACHOWANIA RYZYKOWNE - UZALEŻNIENIA

Cele:

- poznanie przyczyn sięgania po środki zmieniające świadomość,
- dostarczanie uczniom, rodzicom, opiekunom oraz nauczycielom wiedzy i umiejętności na temat skutecznego przeciwdziałania i radzenia sobie z zagrożeniami dla zdrowia i jakości życia,
- uświadomienie uczniom konsekwencji wynikających z wszelkiego rodzaju uzależnień,
- współpraca z instytucjami wspomagającymi rodzinę oraz szkołę w realizacji zadań profilaktycznych,
- uczenie sposobów radzenia sobie ze stresem w sytuacjach trudnych,
- wspomaganie środowiska rodzinnego w zakresie zagrożeń związanych z używaniem substancji i środków psychoaktywnych,
- wzbudzanie w uczniach odpowiedzialności za własne zdrowie oraz propagowanie zdrowego stylu życia,

Realizacja Programu Wychowawczo - Profilaktycznego przebiega we współpracy z rodzicami. Ponadto szkoła współpracuje w zakresie realizacji działań wychowawczo - profilaktycznych z:

- Poradnią Psychologiczno – Pedagogiczną, Policją i Strażą Miejską, Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej, Kuratorami Sądowym d/s Rodzinnych i Nieletnich, Towarzystwem Przyjaciół Dzieci, Pełnomocnikiem Prezydenta ds. Przeciwdziałania Alkoholizmowi i innym Uzależnieniom, Instruktorem terapii uzależnień Punktu Informacyjno-Konsultacyjnego ds. Uzależnień oraz Przeciwdziałania Narkomanii, Miejską Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Zadanie	Sposób realizacji	Odpowiedzialni	Termin
Promowanie zdrowego stylu życia	<ul style="list-style-type: none"> - opracowanie wykazu zajęć pozalekcyjnych do dyspozycji uczniów. - przygotowanie materiałów dotyczących profilaktyki wad postawy –ulotka lub prezentacja (zaprezentowana na zebraniach). - pogadanki, prezentacje, spotkania ze specjalistami np. pielęgniarka szkolną. - pogadanki, spotkania ze specjalistami, opracowanie prezentacji. - zajęcia z młodzieżą klas VIII w formie warsztatów - wskazanie konieczności regularnego spożywania posiłków zdrowe odżywianie, - przekazanie uczniom informacji o działaniu i skutkach zdrowotnych i społecznych używania środków uzależniających leki, e-papierosy, alkohol i inne środki zmieniające świadomość - zajęcia z młodzieżą dotyczące stresu - dbanie o higienę ciała, odzieży, miejsca pracy i wypoczynek - uświadomienie rodziców o potrzebie systematycznego udziału dzieci w zajęciach wychowania fizycznego 	wicedyrektor pielęgniarka wychowawcy nauczyciele pedagodzy nauczyciele wf	cały rok
Udział w konkursach i projektach o tematyce zdrowotnej	<ul style="list-style-type: none"> - konkurs plastyczny „Użytki?! Nie, dziękuję” - udział w konkursach o tematyce prozdrowotnej organizowanych przez firmy i instytucje 	nauczyciel plastyki nauczyciele kl. I - III	
Prowadzenie działań zapobiegających niepowodzeniom szkolnym	<ul style="list-style-type: none"> - diagnozowanie sytuacji wychowawczej. - wspieranie uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych z trudnościami w nauce i zachowaniu -pomoc psychologiczno-pedagogiczna 	zespół wychowawczy nauczyciele uczący, specjaliści prowadzący zajęcia z pomocy PP	cały rok
Realizacja programu profilaktycznego „Spójrz Inaczej”	<ul style="list-style-type: none"> - zajęcia w ramach godzin wychowawczych. 	wychowawcy	cały rok
Realizacja programu	<ul style="list-style-type: none"> - warsztaty w ramach godzin wychowawczych w klasie 5 oraz 4. 	pedagog, wychowawcy	

profilaktycznego „Program Domowych Detektywów- Jaś i Małgosia na tropie”		klas	
Realizacja programu profilaktyki „Szkolna Interwencja Profilaktyczna”	- pomoc uczniom i rodzinom z pierwszymi doświadczeniami używania środków psychoaktywnych. - zapewnienie dostępności pomocy psychologicznej uczniom – dyżury psychologa.	pedagog, wychowawca, psycholog	według potrzeb
Realizacja programu promocji zdrowia „Jestem bezpieczny”	- realizacja autorskiego programu w wybranej klasie trzeciej	pedagog	styczeń-marzec
Realizacja programu profilaktycznego „Nie pal przy mnie, proszę”	- realizacja w klasach II.	pedagog	listopad-grudzień
Realizacja warsztatów profilaktycznych w klasach I-VIII dotyczących emocji i radzenia sobie z emocjami dla uczniów i rodziców	„Komunikacja empatyczna” klasy I- IV „Staw czoło przeciwnościom” klasy V- VIII „Komunikacja oparta na empatii”	Martyna Stec	czerwiec/ wrzesień/ listopad
Podnoszenie wiedzy i umiejętności w zakresie profilaktyki uzależnień-współpraca z instytucjami	- spotkania i pogadanki oraz warsztaty z funkcjonariuszami policji/Straży Miejskiej/ SANEPIDU	pedagog	cały rok
Edukacja rodziców na temat niewłaściwych zachowań dzieci - zapobieganie niepowodzeniom szkolnym, - prawidłowe wykorzystanie czasu wolnego –przeciwdziałanie wagarom, higiena psychiczna dziecka - zagrożenia płynące z uzależnień	- na zebraniach klasowych „Dojrzałość szkolna” „Trudności w uczeniu się” - w indywidualnych rozmowach	pedagog wychowawcy, pedagog	zebrania w klasach I i II według planu zebrań
Wspieranie wszystkich pracowników szkoły w realizacji zadań dotyczących szeroko rozumianego bezpieczeństwa na terenie szkoły	- aktualizacja procedur bezpieczeństwa, strategię szkoły, - rozmowy, przekazywanie informacji, podejmowanie wspólnych działań	dyrektor szkoły zespół do spraw bezpieczeństwa oraz inni pracownicy szkoły	cały rok
Podnoszenie kompetencji nauczycieli w zakresie profilaktyki	Szkolenie nauczycieli klas IV-VIII „Spójrz Inaczej na agresję”- przygotowanie nauczycieli do prowadzenia zajęć profilaktycznych z uczniami według w/w programu	Stowarzyszenie „Spójrz Inaczej”	listopad

DZIAŁ 6

ZACHOWANIA RYZYKOWNE – SAMOBÓJSTWA I AUTOAGRESJA

Próby samobójcze oraz samobójstwa dokonane, są nagłaśniane przez media, w szczególności, jeśli dotyczą one dzieci i młodzieży w wieku szkolnym. Takie zdarzenia stają się również impulsem do prowadzenia bardziej ukierunkowanych działań w celu diagnostyki stanów depresyjnych oraz wpajaniu młodym ludzi umiejętności, które promują zdrowie psychiczne oraz umożliwiają samodzielne radzenie sobie w pojawiających się sytuacjach problemowych.

Aby tego dokonać, potrzebne jest prowadzenie zajęć równoległych, doksztalających rodziców / prawnych opiekunów oraz nauczycieli i wychowawców szkolnych. Bez posiadania przez nich kompleksowej wiedzy oraz przy braku zdolności prawidłowego reagowania w sytuacjach kryzysowych, zapobieganie takim sytuacjom oraz interweniowanie w momencie, gdy wystąpią, jest niezwykle trudne. Z tego powodu konieczne jest prowadzenie stałej i systematycznej edukacji również dla dorosłych w temacie depresji oraz samobójstw.

Wśród najczęściej spotykanych czynników ryzyka należy wyróżnić:

- zmiana osobowości, okazywanie drażliwości, pesymizmu, przygnębienia lub apatii;
- wyrządzanie sobie krzywdy np. samookaleczanie się, głodzenie, zadawanie bólu;
- stres występujący w rodzinie, rodzina dysfunkcyjna (np. zachowania antyspołeczne w rodzinie – kradzieże,
- pobicie, prostytutka, dewastacja mienia);
- niesprzyjające otoczenie, włączając w to posiadanie i przetrzymywanie broni palnej w domu;
- sytuacje kryzysowe np. prześladowanie, nękanie, molestowanie, poważne problemy z utrzymywaniem dyscypliny, śmierć ukochanej osoby, fizyczne bądź seksualne nadużycia, zakończenie relacji miłosnej bądź przyjaźni, przemoc w rodzinie, zachowania suicydalne
- problem z alkoholem i/lub z środkami psychoaktywnymi;
- poważny stan zdrowia, przeżywanie cierpienia fizycznego (np. AIDS, choroby nowotworowe, choroby psychiatryczne,
- choroby neurologiczne, inne choroby przewlekłe, choroby o podłożu genetycznych i/lub neurochemicznym);
- zaburzenia psychiczne w rodzinie;
- rozwód, separacja rodziców;
- problemy komunikacyjne w rodzinie, brak czasu opiekunów, który wpływa na brak zainteresowania lub trudności w zauważeniu problemów emocjonalnych dziecka
- rodzina adopcyjna, zastępcza;
- nieadekwatny lub nadmierny autorytet rodziców / opiekunów;
- częste przeprowadzki do innego miejsca zamieszkania, brak wsparcia rówieśniczego.

Większości aktów samobójczych nie jest czynem odosobnionym, ale towarzyszą im zachowania charakterystyczne dla zachowań depresyjnych. Z tego powodu istnieje duże prawdopodobieństwo, że prawidłowa profilaktyka oraz działania zaradcze są w stanie zmniejszyć ilość aktów samobójczych. Badania pokazują również, że większość prób samobójczych młodzieży poprzedzona była wspomnianymi już znakami ostrzegawczymi tj.:

- wygłaszanie gróźb bezpośrednio skierowanych do samego siebie np. używanie określeń „idę się zabić”, „muszę ze sobą skończyć”, „mam nadzieję, że zasnę i już nigdy się nie obudzę”; noty samobójcze bądź plany (te papierowe oraz online);
- robienie ostatecznych przygotowań np. żegnanie się ze znajomymi, rozdawanie swoich rzeczy;
- zainteresowanie tematem śmierci;
- zmniejszenie wysiłku, skargi na przewlekłe problemy zdrowotne np. bóle głowy, bóle brzucha, zmęczenie;
- zmiana zachowania ucznia w klasie / zmiany zachowania klasy w stosunku do ucznia / konflikty z rówieśnikami;
- incydenty prowadzące do interwencji policji i/lub stosowanie przemocy wobec innych uczniów;
- nieusprawiedliwione absencje w szkole;
- obniżenie ocen, obniżenie zaangażowania lub nieangażowanie się w sprawy szkoły i swoich kolegów i koleżanek;
- podejmowania zachowań ryzykownych – stosowanie używek, akty seksualne, ucieczki z domu, itp.;
- listy samobójcze (pożegnalne);
- zaniedbanie wyglądu zewnętrznego.

Poza czynnikami ryzyka istnieją również czynniki ochronne, które mogą wpłynąć na zmniejszenie szans / ograniczenie pojawienia się sytuacji ryzykownych. Wszystkie czynniki związane są z: rodzinnym oraz rówieśniczym wsparciem, szkolną oraz społeczną aktywnością, ćwiczeniem umiejętności samodzielnego rozwiązywania problemów medycznych oraz psychologicznych.

Kroki jakie powinni podejmować nauczyciele w celu zmniejszenia prawdopodobieństwa pojawienia się bądź uaktywnienia się czynników ryzyka należą do bardzo trudnych. Prezentujemy działania o charakterze edukacyjnym, informacyjnym i prewencyjnym.

Zadanie	Sposób realizacji	Odpowiedzialni	Termin
Wyposażenie uczniów w wiedzę z zakresu właściwego zarządzania stresem	<ul style="list-style-type: none"> - praca nad wzmocnieniem odporności uczniów poprzez podnoszenie kompetencji emocjonalno-społecznych: - radzenie sobie z emocjami oraz ze stresem, szukanie pomocy w sytuacjach problemowych. 	pedagog, wychowawca	na bieżąco
Uświadamianie uczniów czym jest depresja i jak należy sobie z nią radzić	<ul style="list-style-type: none"> - godziny wychowawcze tematyka Co to jest depresja? Gdzie szukać pomocy? - udział w kampanii społecznej dotyczącej depresji. - przygotowanie informacji na temat zjawiska obniżonego nastroju oraz depresji u dzieci na stronie internetowej szkoły. 	wychowawcy pedagog, psycholog	październik listopad- grudzień
Rozpoznawanie złego stanu emocjonalnego, rozpoznanie uczniów z zaburzeniami osobowości – pomoc	<ul style="list-style-type: none"> - zbieranie informacji o zażywanych lekach - obserwacja uczniów podczas zajęć edukacyjnych, zajęć pozalekcyjnych i specjalistycznych. 	pielęgniarka szkolna nauczyciele, wychowawcy, pedagog	cały rok
Dostarczanie wiedzy na temat: jak rozpoznać wczesne sygnały ostrzegawcze o samobójstwie, samookaleczeniu w zachowaniu ucznia	<ul style="list-style-type: none"> - pogadanki w czasie zebrań rodzicami - indywidualne spotkania z rodzicem - spotkanie z specjalistą - szkolenie zewnętrzne w ramach samodoskonalenia 	wychowawca, pedagog dyrektor szkoły nauczyciele	cały rok
Wspieranie uczniów w prawidłowym rozwoju i zdrowym stylu życia. Stawianie sobie realistycznych celów	<ul style="list-style-type: none"> - rozmowa, pogadanka, zajęcia pozalekcyjne - poszukiwanie wspólnych rozwiązań danego problemu - podnoszenie samooceny. 	wszyscy nauczyciele	cały rok
Zapobieganie niepowodzeniom edukacyjnym	<ul style="list-style-type: none"> - kontrola frekwencji uczniów i uświadomienie konsekwencji „wagarów”. 	nauczyciele, wychowawcy, pedagog	cały rok
Szkolenie rady pedagogicznej	<ul style="list-style-type: none"> - szkolenie nauczycieli na temat doraźnej pomocy dzieciom po wydarzeniach traumatycznych - debriefing 	Stowarzyszenie „Spójrz Inaczej”	listopad
Zapewnienie miejscu pracy nauczycielom i innym członkom personelu dostępu do metod zmniejszania stresu zawodowego	<ul style="list-style-type: none"> - materiały informacyjne dotyczące wypalenia zawodowego. - poprawianie kanałów komunikacji. 	dyrekcja szkoły, pedagog, bibliotekarz	na bieżąco według potrzeb